

כפר הנוער כנות – בי"ס תיכון התיישבותי הפנימייה ללימודי משטרה

עמותה בפקוח משרד החינוך והתרבות, המנהל לחינוך התיישבותי פנימיית ועדה"נ סמל מוסד 680066

יהדות בין מרד לבנייה

תקופת בית שני

יסוד מארגן- עיצוב היהדות בסוף תקופת בית שני

הנושא – מעבר מיהדות שקיומה מותנה בקיומו של בית המקדש בירושלים, ליהדות רוחנית.
יהדות שניתן לקיים גם ללא מקדש ובעצם עיצוב היהדות מחדש בעקבות כישלון המרד הגדול.

- המרד הגדול 66 עד 70 לספירה
- חשיבותה של ירושלים
- תקנות ריב"ז וחכמי יבנה
- מטלת הביצוע תחולק לשלוש משימות. בתום כל שלב התלמידים יבצעו ויגישו משימה אחת.
- בתום כל סמסטר יעברו התלמידים מבחן מסכם שיכלול שאלות ידע ושאלת מקור.
- חלוקת שעות לימוד:
 - מקור היסטורי: מקור ראשוני/משני, ספרות חז"ל כמקור היסטורי, 4 שיעורים.
 - המרד הגדול - 5 שיעורי הקניית ידע, 2 שיעורים לטובת המשימה
 - חשיבותה של ירושלים - 6 שיעורי הקניית ידע, 2 שיעורים לטובת המשימה
 - תקנות ריב"ז וחכמי יבנה - 4 שיעורי הקניית ידע, שיעור 1-2 לטובת המשימה

מקורות היסטוריים

א. סוגי מקורות

מקור ראשוני - מקור ראשוני הוא מסמך או חפץ פיזי **מקורי** אשר נכתב או נוצר בתקופה הנחקרת ואשר מספק מידע ממקור ראשון, עדות ישירה, לאירוע מסוים.

דוגמא למקור ראשוני - מבנים, ממצאים ארכיאולוגיים (כדים, כלים, חפצי פלחן, כלי נשק), ממצא אפיגרפי (כתובות מלכים, תעודות, פפירוסים, חותמות ועוד), ביוגרפיות, שלטים, מודעות, ספרים, נאומים ועוד כל מה שנוצר בתקופה הנחקרת.

מקור משני - מקור משני הוא עיבוד של מקור ראשוני.

דוגמא למקור משני - מחקר מדעי או ספרות ובה ניתוח למקור ראשוני.

ב. יוסף בן מתתיהו / יוספוס פלביוס - היסטוריון יהודי שפעל בשורות הרומאים. 100-37 לספירה. שמו הרומי: יוספוס פלביוס.

על יוסף בן מתתיהו כהיסטוריון - בהקדמה לספרו מלחמות היהודים מעיד פלביוס על עצמו ומתרחץ את הסיבה להכנסת רגשותיו לספרו: *"אספר בדיוק רב את מעשי שני הצדדים, אך הלשון שאבחר בה לתאר אותם תבטא את מזגי ותאפשר לי לקונן על אסונות עיר מולדתי; הרי ריב מבית הוא שהכריעה [...] אבל אם ימצא מישהו פסול בדברי הקטרוג שלי על מנהיגי המרד העריצים ועל כנופיות הליסטים שלהם, או בקינותי על האסונות שפקדו את מולדתי, ימחל נא על גילוי הרגשות שאינו על פי נוהג הכתיבה ההיסטורית... אם ירצה מישהו לשפוט אותי לחומרה ובלי רחם, יזכור נא להפריד בין תיאור המעשים השייכים להיסטוריה ובין הקינות שהן של המחבר".* יוסף בן מתתיהו אמנם שילב בכתיבתו רגשות אישיים וביקורות על נשואי כתיבתו באופן שחורג מכתובת היסטוריה נטו, אולם הוא לא היה ההיסטוריון היחיד בעולם העתיק שנהג כך, למשל ¹תוקידידס. כמו כן יש לציין כי יוסף בן מתתיהו הוא המקור הראשי לידיעותינו על מאתיים השנים האחרונות של תקופת בית שני, והוא מסתמך על מספר מקורות בתיבת ספריו על תקופת החשמונאים.

מצד שני, יוסף בן מתתיהו היה בן הזמן והמקום. וכאיש צבא כתיבתו מאוד תכליתית ותמציתית בדומה לדו"ח צבאי. יוסף בן מתתיהו היה עד ראייה לרבים מן האירועים במרד הגדול המתוארים בספריו. לעומת זאת ²אוסביוס איש קיסריה מצטט ממנו רבות תוך שהוא מדגיש את מעלת חיבוריו. גם ³פטרוס קומסטור בן המאה ה-12, מחבר ספר הלימוד ההיסטורי הנפוץ ביותר בימי הביניים הסתמך על כתבי יוספוס כמקור עיקרי.

¹ שתיאר את מלחמות היוונים.

² מאבות הכנסייה, מאות 3-4 לספירה

³ Historia Scholastica ("היסטוריה לימודית")

כפר הנוער כנות - בי"ס תיכון התיישבותי הפנימייה ללימודי משטרה

עמותה בפקוח משרד החינוך והתרבות, המנהל לחינוך התיישבותי פנימייתי ועה"נ סמל מוסד 680066

העשרה - יוסף בן מתתיהו היה מפקד המורדים היהודים בגליל בעת המרד הגדול ברומאים, שסופו בחורבן בית המקדש השני בשנת 70 לספירה. לאחר מכן שימש מלווה של מפקד הצבא הרומאי בארץ, לאחר שנכנע לרומאים ונשבה. יוסף בן מתתיהו היה כהן והכיר היטב את ירושלים ואת המקדש. הוא חיבר כמה ספרים חשובים על תולדות היהודים והמרד שבו השתתף.

בשנת 67 כבשו צבאות הקיסר הרומי אספסיאנוס את הגליל. יוסף בן-מתתיהו ואנשיו התבצרו שבעה שבועות בעיר יודפת. עם נפילת העיר ברחו יוסף ו-40 מאנשיו למערה בהרים. כשנתגלו על-ידי הרומאים החליטו להתאבד. יוסף וחברו נשארו אחרונים ובמקום להתאבד מסרו עצמם ביד הרומאים. יוסף בן-מתתיהו הובא בפני המפקד הרומי והצליח לשכנעו להשאירו בחיים. הוא ליווה את **טיטוס** המצביא הרומי שיצא לכבוש את ירושלים. בעת המצור על ירושלים ניסה יוסף לשכנע את היהודים הנצורים להיכנע לרומאים.

יוסף בן מתתיהו היה עד ראיה לכיבוש ירושלים על ידי הרומאים לחורבנה ולשריפת המקדש. בתום הקרבות השתקע ברומא, קיבל אזרחות רומית, והקדיש את זמנו לכתיבת ספריו.

למעשה יוסף בן מתתיהו היה עד ראיה למאורעות החשובים בתולדות העם, המרד הגדול והחורבן. ומהיותו בן למשפחת חשמונאים, מצד אחד, ומקורב לקיסרים הרומאים מאידך, היו לו מקורות טובים להשגת מידע בכל הנוגע למתרחש באזור ובחיי העם היהודי.

ספרים שחיבר:

* מלחמות היהודים - סיפור המלחמות מימי החשמונאים עד למרד הגדול ברומאים. בספרו "מלחמות היהודים" הוא מתאר את תולדות עם ישראל מימי בית חשמונאי ועד למרד הגדול. הספר נכתב בשנים 75-79 לספירה, כלומר, מספר שנים מועט לאחר חורבן בית המקדש השני, ולרוב האירועים המתוארים בו היה המחבר עד ראיה. **קישור לספר:**

<https://www.daat.ac.il/daat/vl/tohen.asp?id=42>

* קדמוניות היהודים - סיפור תולדות עם ישראל, מראשית קיומו עד פרוץ מלחמת היהודים ברומאים. יש לציין שהספר כתוב מתוך אהדה רבה לישראל ולאמונה היהודית, זאת למרות שהוא הוחרם על-ידי היהודים.

לסיכום: יוסף בן מתתיהו נחשב גם למקור ראשוני וגם למקור משני.

- **מקור ראשוני** לאירועי המרד הגדול, שכן הוא יוסף בן מתתיהו היה בן הזמן והמקום ודבריו הם למעשה עדות.
- מאידך, בכל הנוגע לתיאוריו את תקופת החשמונאים, כמאתיים עד שלוש מאות שנים קודם זמנו, ניתן לראות ביוסף בן מתתיהו **מקור משני**.

כפר הנוער כנות – בי"ס תיכון התיישבותי הפנימייה ללימודי משטרה

עמותה בפקוח משרד החינוך והתרבות, המנהל לחינוך התיישבותי פנימייתי ועה"נ סמל מוסד 680066

- בכל אופן, כתיבתו נשענת על מקורות אחרים כגון: המקרא, ספרי אגדה עתיקים, ספר⁴ מקבים א' והספר⁵ מקבים ב'.

ג. ספרות חז"ל כמקור היסטורי

השימוש בספרות חז"ל כגון מקרא ותלמוד כמקור ללימוד היסטוריה מציבה קשיים רבים שכבר נדונו רבות במחקר ובהם שלושה היבטים של הבעיה:

- דרך הפקתו של מידע היסטורי מתוך מקורות שאינם תיעודיים באופיים

- נוסח הטקסטים ומקוריותם

- הכתיבה האמונית והחד-צדדית של המקורות התלמודיים

חז"ל מעולם לא ראו את תפקידם בתיאור החברה והתקופה שבה הם חיו ופעלו, אלא בניסיון לעצב את החיים היהודיים ולהשפיע עליהם. מאידך התלמוד גם מספק כבדרך אגב תיאור נרחב של פרטים היסטוריים רבים ומדויקים, חכמי המשנה והתלמוד הירושלמי חיו בארץ ישראל, הם היו בני הזמן והמקום. הם הכירו את השטח ואת הטופוגרפיה של ארץ ישראל והכירו היטב את התרבות ההלניסטית ואת הנוכחים שחיו בארץ והשפיעו על מהלך המאורעות.

לפיכך כל זה מחייב אותנו להיזהר בבואנו להשתמש בדברי חז"ל: לא לראות בהם שיקוף פשוט של המציאות אולם בד בבד לדוג מדבריהם את הפרטים ההיסטוריים.

⁴ https://www.sefaria.org.il/The_Book_of_Maccabees_I.1?lang=he

⁵ https://www.sefaria.org.il/The_Book_of_Maccabees_II?tab=contents

חלק א': חשיבותה של ירושלים/עיר המקדש ביהדות

1. רקע דתי – בית המקדש
2. מצוות ריכוז הפולחן
3. השפעה כלכלית ומדינית על ירושלים

רקע דתי – בית המקדש

בא' בניסן כשנה לאחר יציאת מצרים, הוקם המשכן למרגלות הר סיני. המשכן שימש כמקדש זמני, הניתן לפירוק, הרכבה וניוד ממקום למקום. בני ישראל לקחו אותו עמם בכל מסעותיהם, עד הגיעם לארץ ישראל. שמו הנוסף של המשכן הוא "אהל מועד": "אהל" - משום שהוא היה זמני; "מועד" - בשל היותו מקום התוועדות, בו נפגש ה' עם משה, כפי שכתוב: "וְנוֹעַדְתִּי לָךְ שָׁם".

לקראת הכניסה לארץ והתיישבות במרחביה, נאם משה את הנאום המפורסם: 'ספר דברים' את כל מצוות התורה עם הדגשה על מצוות ריכוז הפולחן במקום אחד - "בְּמָקוֹם אֶחָד יִבְחַר ה'". וכך לאחר סיום כיבוש הארץ ההתנחלות, קבעו בני ישראל את המשכן בשילה למשך 369 שנה. רק 480 שנה לאחר יציאת מצרים, הוקם מקדש הקבע בירושלים.

דוד המלך כבש את ירושלים מידי העם היבوسی, העביר אליה את ארון הברית והעמיד אותו באוהל מיוחד שנטה לשם כך והפך אותה למרכז מדיני-דתי בממלכת ישראל. בהנחיית האל באמצעות שמואל הנביא וגד הנביא הצביע דוד על ירושלים כמקום ריכוז הפולחן של עם ישראל והפך אותה לבירה. את המקדש בנה שלמה המלך בנו של דוד. יוסף בן מתתיהו כותב בספרו 'נגד אפיון' כי על פי מקורות צוריים עתיקים נבנה בית המקדש בירושלים 143 שנה ו-8 חודשים לפני ייסודה של קרתחדשת (קרתגו), כלומר בית המקדש של שלמה נבנה במאה ה-10 לפנה"ס, בשנת 956 לפנה"ס וחרב בשנת 586 לפנה"ס בידי הבבלים.

כ-70 שנה לאחר חורבן הבית הראשון, נבנה בית המקדש השני על ידי עולי בבל. המקדש שנבנה בידי עולי בבל היה פשוט וללא פאר. בשנת 19 לפנה"ס שיפץ המלך הורדוס והרחיב את המקדש באופן יסודי, והפכו ליצירת פאר שעלתה ביופייה על בנין בית המקדש הראשון ועליה אמרו חז"ל: "מי שלא ראה בנין הורדוס - לא ראה בנין נאה מימיו".

האחראים לפולחן הדתי ביהדות היו הכוהנים, הלוויים ובראשם הכהן הגדול. מדי שנה נבחרו לוויים לשרת בבית המקדש. בתקופת שירותם (כהונתם) במקדש הם הפכו להיות כוהנים, ובתום השנה חזרו לכפריהם ולמעמדם כלוויים פשוטים.

למעשה כל הפולחן התקיים בבית המקדש. על פי חוק ריכוז הפולחן כפי שמצווה התורה: ⁷ "כִּי אֶם-אֶל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר-יִבְחַר ה' אֱלֹהֵיכֶם, מִכָּל-שְׁבִטֵיכֶם, לָשׂוֹם אֶת-שְׁמוֹ, שָׁם--לְשֹׁכְנוֹ תִדְרָשׁוּ, וּבָאתָ שָׁמָּה. וְהִבֵּאתֶם שָׁמָּה, עֹלֹתֵיכֶם וְזִבְחֵיכֶם, וְאֵת מַעֲשֵׂרְתֵיכֶם, וְאֵת תְּרוֹמַת יִדְּכֶם; וְנִדְרֵיכֶם,

⁶ תלמוד בבלי, מסכת בבא בתרא, דף ד', עמוד א'. תיאור מקביל אצל יוסף בן מתתיהו, מלחמות היהודים עם הרומאים, ספר א פרק כא,א.

⁷ דברים יב' ה'

כפר הנוער כנות - בי"ס תיכון התיישבותי הפנימייה ללימודי משטרה

עמותה בפקוח משרד החינוך והתרבות, המנהל לחינוך התיישבותי פנימייתי ועה"נ סמל מוסד 680066

וְנִדְבַתִּיכֶם, וּבְכֹרֶת בְּקֶרְכֶּם, וְצֹאנֶיכֶם. וְנֹאכְלֶתֶם-שָׂם, לִפְנֵי ה' אֱלֹהֵיכֶם, וְשִׁמְחֶתֶם בְּכָל מִשְׁלַח יָדְכֶם, אֲתֶם וּבְתִיכֶם--אֲשֶׁר בְּרַכָּךְ, ה' אֱלֹהֶיךָ..."

קרבנות - קרבנות רבים הוקרבו בבית המקדש: קרבנות תודה, קרבנות חגיגה וקרבנות חטאת לכפר על עוונות וחטאים. דבר זה הצריך כמויות עצומות של צאן ובקר, השקעה כלכלית עצומה.

תרומות ומעשרות - קבוצת מצוות מהתורה המצריכות הפרשת 10% מן היבול בארץ ישראל לטובת הכוהנים, הלויים, העניים (גר יתום ואלמנה) השכבות החלשות בחברה. למעשה כל חקלאי א"י העלו את תרומותיהם ומעשרותיהם לירושלים, מספר פעמים בשנה.

ביכורים - הפירות הראשונים של היבול השנתי משבעת המינים שהתברכה בהם ארץ ישראל. מצווה מהתורה להביא את הביכורים לבית המקדש ולהעניקם במתנה לכוהנים.

חגים וימי מועד - עם ישראל חגג את ימי המועד בירושלים בגלל הצורך להקריב קרבנות, דבר שניתן היה לביצוע רק על גבי המזבח במקום ריכוז הפולחן כפי שציינו לעיל. כך למשל קרבן פסח.

לסיכום - במזרח הקדום, הדתות הפגאניות התבססו על ריבוי אלים והפולחן שלהם התפזר על פני מקדשים רבים ללא הגבלה. לפיכך סך התרומות בכל דת פגאנית התחלק בין המקדשים הרבים כך שבכל מקדש פגאני התקבל חלק קטן מסך התרומות. לעומתן היהדות, דת מונותאיסטית המבוססת על אמונה באל אחד בלבד אותו ניתן לעבוד במקום אחד בלבד, במקדש אחד בלבד בירושלים. למעשה אסור היה לעבוד את האל ולקיים את פולחנו במקום אחר מחוץ לירושלים, ואת הקרבנות ניתן היה להקריב רק במזבח שבמקדש. לפיכך סך כל התרומות התרכז במקום אחד בלבד באופן שהעשיר את קופת המקדש והפך אותו למוסד דתי-כלכלי עצום אשר העניק לירושלים אשר שימשה כמרכז מדיני שלטוני גם עוצמה כלכלית בלתי רגילה.

יחד עם זאת ריכוז הפולחן בעיר אחת היה גם נקודת התורפה הגדולה של היהדות. עוצמתה הכלכלית של ירושלים, הביאה לכך שכובשים רבים לטשו אליה עיניים חמדניות ועשו מאמצים רבים לכבשה: האשורים, המצרים, הבבלים, הפרסים, היוונים והרומאים.

כפר הנוער כנות - בי"ס תיכון התיישבותי הפנימייה ללימודי משטרה

עמותה בפקוח משרד החינוך והתרבות, המנהל לחינוך התיישבותי פנימייתי ועה"נ סמל מוסד 680066

מטלה ראשונה: חשיבותה של ירושלים ביהדות

מטלה - קרא את קטע המקור שלפניך וענה על השאלות שאחריו

- א. הצג את חשיבותו הדתית של המקדש, הסבר את השפעתו הכלכלית על העיר ירושלים.
בתשובתך הצג את כל סוגי התרומות שהועלו למקדש.
- ב. הסבר במה הייתה שונה התפיסה הדתית בעם היהודי מן התפיסה הדתית בשאר העמים
במזרח הקדום, הסבר את הסיבה הדתית לכך. בתשובתך התייחס להבדל בכמות
המקדשים.
- ג. הצג את שרשת העמים שכבשו את ירושלים החל במאה השמינית לספירה ואילך, הסבר
מדוע לדעתך התאמצו לכבוש דווקא את ירושלים.
- ד. כתוב תעודת זהות למקרא (תנ"ך, מתי נכתב, מתי נערך וגובש לקודקס אחד): האם זהו
מקור ראשוני או מקור משני?

חלק ב': הכיבוש הרומאי - המרד הגדול

1. דפוס השלטון הרומאי (שלטון עקיף, שלטון ישיר)
2. הורדוס, מלך בחסות (שלטון עקיף)
3. תקופת הנציבים (שלטון ישיר)
4. הרקע לפרוץ המרד
5. מהלך המרד ותוצאותיו

דפוס השלטון הרומאי בארץ ישראל

שלטון עקיף – ושלטון ישיר

בשנת 63 לפנה"ס ירד פומפיוס מן האוניה וכך הסתיימה התקופה החשמונאית, החל השלטון הרומי ביהודה ויהודה איבדה את עצמאותה. בתהליך הדרגתי הפכה יהודה בתחילה⁸ לממלכת חסות. מאוחר יותר עברה רומא לשלטון ישיר ביהודה אשר הפכה⁹ לפרובינקיה שבראשה עמד נציב. כמלך חסות בחרו הרומאים בהורדוס

שלטון עקיף - הורדוס

אביו של הורדוס היה בן למשפחת אדומית שהתגיירה, ואמו הייתה נבטית. הורדוס נתפש בעם כנוכרי ועל כן אינו ראוי למלוך על ישראל. היהודים ראו בו כאדם שתפס את השלטון שלא כחוק, ובכוח הזרוע, בעזרת הרומאים הדיח את שלטון בית חשמונאי. הם ראו בו איש עריץ ואכזר, שהיה מזוהה עם רומא. הרומאים נתפסו בעיני היהודים כאכזריים- לכך תרמו הטבח והביזה שחוללו לגיונות רומא ביהודה בשנת 37 לפנה"ס.

הורדוס קיבל מהרומאים את המלוכה על ארץ יהודה בשנת 40 לפנה"ס ובשנת 37 לפנה"ס כבש את ירושלים בסיוע הגליונות הרומאים. סמכויותיו היו מוגבלות ושלטונו היה מותנה במילוי הוראותיה של רומא. הייתה זו שיטה של שלטון אשר הייתה מקובלת על הרומאים במזרח.

מדוע העדיפו הרומאים לנקוט במדיניות של שלטון עקיף ומדוע דווקא הורדוס?

- מניעים פוליטיים – הרומאים רצו לייצב את שלטונם בארץ ישראל, והבינו שהורדוס ישרת אותם בנאמנות וללא תנאי כי הוא תלוי בחסדיהם.
- הרומאים חשבו כי באמצעות שלטונו העקיף של המלך הורדוס ימנעו ממגע ישיר וחוככים בין השלטון הרומי לבין האוכלוסייה המקומית.
- הורדוס הפגין את אהדתו לתרבות ההלניסטית וסגד לאלי רומא.
- נאמנות לרומא ולשליטיה המתחלפים – ברומא התחלפו הקיסרים במהירות עקב הפיכות חצר תכופות והורדוס שהיה פוליטיקאי מוכשר, הימר תמיד על האדם הבא שיתמנה לקיסר.

⁸ מלך יהודי בחסות רומא בראש אוטונומיה בעלת סמכויות מוגבלות הכפופה לממלכה ברומא
⁹ אזור מסויים בשליטת האימפריה הרומית מחוץ לתחומי איטליה

מעמדו וסמכויותיו

מעמדו של הורדוס הוגדר על פי המשפט הרומי: "מלך בעל ברית, וידיד העם הרומי". הורדוס בניגוד למלכים החשמונאים, היה רק מלך ולא שירת ככוהן גדול. כמלך בעל ברית לרומאים הורדוס קבע את החוק במדינה, עמד בראש מערכת המשפט, גבה מיסים והיה רשאי להחזיק צבא משלו אשר יועמד לשירות רומא לכשידרש לכך. מאידך הורדוס לא הורשה לנהל מדיניות חוץ עצמאית, וכמו שאר המלכים במזרח שמינתה רומא והיה חייב להוכיח לה נאמנות ללא גבול.

מפעלי בנייה - הורדוס שהיה הלניסט בנה ערים הלניסטיות, מבני ציבור מפוארים, סלל דרכים והקים ¹⁰אקוודוקטים. הורדוס פעל רבות לטובת האוכלוסייה הנוכרית ביהודה אשר הוקירה את מפעליו ומעשיו והייתה נאמנה לו. הורדוס רצה לחזק את המרכיב הנוכרי בממלכתו, וכך להחליש את האוכלוסייה היהודית שהסתייגה ממנו. אחד ממפעלי הבנייה הגדולים של הורדוס היה שיפוץ בית המקדש והרחבת הבית – עד שנהפך למתחם המקודש הגדול בעולם העתיק. נאמר על המקדש בתקופת הורדוס ע"י החכמים: "מי שלא ראה בניין הורדוס לא ראה בניין נאה מימיו". הוא קידם את הסחר ובנה מבצרים לשם הגנה על גבולות המדינה.

חיסול שרידי החשמונאים והאצולה ביהודה – הורדוס לא הסתפק בדחיקת שושלת החשמונאים מן ההנהגה ורצח רבים מבניה ובהם: אשתו- מרים החשמונאית, אלכסנדרה, אמא של מרים ובניו ממרים החשמונאית.

התערבות בסדרי הכהונה והסנהדרין - בשנות שלטונו החליש הורדוס את מוסדות ההנהגה המסורתיים של היהודים: הסנהדרין והכהונה הגדולה. הורדוס ידע שהכהונה הגדולה היא מוסד חשוב וחיוני בעיני העם ולכן החליש את השפעתה. הורדוס הבהיר שהכוהן הגדול כפוף למלך והחל למנות לכוהנים גדולים אנשים ללא שורשים, ללא השפעה וללא קשרים.

שלטון ישיר - תקופת הנציבים

עשר שנים לאחר מותו של הורדוס נעשתה יהודה לפרובינקיה רומאית תחת שלטונם של נציבים רומאים. שלטון הנציבים הרומאים ביהודה מתחלק לשתי תקופות שביניהן תקופה של מלך בשם אגריפס.

מה היה תפקיד הנציב וסמכויותיו?

נציב – הפרובינקיה "יודיאה" (=יהודה) הייתה מדרגת חשיבות שלישית באימפריה הרומית. בראש הפרובינקיה עמד נציב ממעמד ¹¹הפרשים, שהיה כפוף ישירות למרות (=שלטון, סמכות) הקיסר. הנציב היה גם תחת חסותו ופיקוחו של הנציב הרומאי בסוריה. המשמעות של התפקיד הייתה: מושל, מפקח.

תפקידו הצבאי של הנציב- הנציבים היו גם מפקדי הכוחות הצבאיים בפרובינקיה. מכיוון שיהודה הייתה בדרגת חשיבות נמוכה יחידות הצבא ששירתו בה לא היו מלגיונות רומא, אלא חילות עזר שגויסו מקרב האוכלוסייה הנכרית בארץ ישראל וסביבתה. חילות העזר היו כוח צבאי קטן ונועדו לשמור על הסדר הציבורי ולעסוק בביטחון השוטף.

¹⁰ תעלות מים לחקלאות ולערים
¹¹ שכבת האליטה והאצולה הרומאית

בתקופת מתיחות ומהומות ובזמן סכנה קראו לעזרת הנציב הרומאי בסוריה, שלרשותו היו כוחות צבא רבים בדרג לגיונות. הנציב ישב בקיסריה ושם שכנה מפקדת הצבא. הנציב היה אחראי לגביית המיסים, קבע את החוק, עמד בראש מערכת המשפט כולל הכרעה בדיני נפשות, פיקח על חיי הדת, התערב ואף ניהל את חיי הדת ביהודה. כך למשל הופקדו בידיו בגדי הכוהן הגדול והוא מסר אותם לכוהנים רק בחגים. ברומא התחלפו הקיסרים במהירות וכל אחד מהם מינה נציב שנאמן לו, לפיכך גם הנציבים התחלפו במהירות. ומאחר ואף אחד מהם לא השתוקק לוותר על כוחו בתום תקופת שירותו הקצרה, הם גבו מיסים הרבה מעבר לדרישות של רומא וזאת על מנת לחזור לרומא עם רכוש גדול. גביית המיסים המוגדלת הובילה לעוינות מצד היהודים, להעדפת הנוכרים ע"י הרומאים, להכבדת עול כלכלי כבד על היהודים, למעשי שחיתות, לדה-מורליזציה בעם היהודי ולהתגברות הכמיהה למשיח. כך למשל אחד הנציבים בתקופה זו היה פונטיוס פילטוס (26 – 36 לספירה). ברוב ימי שלטונו שרר מתח רב בין היהודים לרומאים. רצונו של הנציב להכניס לירושלים ניסים (=דגלים) שנשאו את דמות הקיסר הרומאי, עורר זעם רב. גם החלטתו להשתמש בכספי המקדש לבניית אמת מים לירושלים התפרשה כפגיעה באוטונומיה הדתית של המקדש. בדיכוי המהומות שפרצו נגדו, השתמש פונטיוס פילטוס בכוח צבאי רב ובאלימות קשה. גם אופיו הקשה, עקשנותו ויהירותו תרמו למערכת היחסים הקשה שנוצרה בין הנציב לבין נתיניו היהודים. פונטיוס פילטוס היה הנציב שדן את ישו למוות בצליבה – משום שראה בפעולותיו של ישו סכנה לקיום השקט והסדר בפרובינקיה. באותה תקופה לא חשש לנקוט בצעדים אנטי יהודיים חמורים. לאחר תקופה קצרה שנמשכה כשלוש שנים (41 – 44 לספירה) ובה מלך ביהודה המלך אגריפס נכדו של הורדוס, שהיה מקובל על היהודים, שוב חזרה תקופת שלטונם של הנציבים.

המרד הגדול 66 – 70 לספירה

המאורעות שהובילו לפרוץ המרד.

לאחר ביטול הקורבן לקיסר [אוגוסט 66 לספירה], התכנסה בירושלים קואליציה של קבוצות ומנהיגים משכבות האריסטוקרטיה כדי לנסות לעצור את המהומות והמרד שיכול להתפתח מהם נגד רומא.

השיקולים בעד ונגד המרד

בעד – טענתם העיקרית של הקנאים הייתה שמוטב למות כבן חורין מאשר לחיות כעבד. העולם הזה הוא פרוזדור לעולם הבא(הסלון) וכל מה שקורה כאן הוא הכנה לעוה"ב, לפיכך אדם שיסכים לחיות כנתין של רומא בעוה"ז – יישפט על כך בעוה"ב.

נגד – היו מס' טענות נגד המרד:

- רומא אימפריה גדולה וחזקה בעוד שיהודה פרובינקיה קטנה ולא חזקה.
- רומא מסוגלת כלכלית לנהל מלחמה לאורך זמן.
- לרומא היה הצבא הגדול והחזק בעולם, שהיה מאומן ומצוייד בנשק איכותי

- לאור נסיון העבר עם ¹²מדינות אחרות שמרדו ברומא, הגורל הצפוי: מוות, חיי עבדות הצפויים לנשים ולילדים וחורבן בית המקדש.

- מוטב לשלוח משלחת לקיסר רומא ולפנות לעזרתו מול הנציב. בסופו של דבר גוברים הקנאים ומוקמת ממשלת המרד.

ההכנות למרד

לאור המצב החדש שנוצר מחליטים אנשי ממשלת המרד לבצע שתי פעולות עיקריות. הם ממנים 12 מפקדים ל-12 אזורים. המפקדים שמתמנים הם מפקדים נאמנים לקואליציה. המפקדים שמתמנים, נבחרים על סמך נאמנותם לממשלת המלחמה. הם מכינים אספקה, מחסנים ולוגיסטיקה ואמצעים כספיים למרד.

מהלך המרד

בראש הצבא הרומאי עומד אספסיאנוס פלאויוס. זהו קצין ותיק ומעולה, בעל נסיון עשיר, שפקד כבר על לגיונות רומים. הוא מקבל לידי את הלגיון העשירי, הלגיון ה-15 והלגיון החמישי ועוד כוחות עזר בערך 60 אלף [60.000], חיילים. ובאביב שנת 67 לספירה הוא יורד מהאזוניה בעכו ומתחיל את המלחמה בגליל. הוא שולח את הלגיון ה-15 להבטיח ולשמור על רצועת החוף [קיסריה, ויפון], כדי לשמור על קשר עם רומא. אספסיאנוס מתחיל בצפון. הוא כובש את שלושת המצודות בגליל: ציפורי, יודפת וגמלא. בחודש נובמבר שנת 67 לספירה מסתיימת המלחמה עם כניעתו של יוסף בן מתתיהו, מפקד פיקוד הצפון של המורדים בגליל, אשר מוותר על מוות ונכנע לרומאים. הרומאים ישתמשו בו כ"יועץ" לענייני היהודים ויעזרו בו בהמשך. יוסף מוכר יותר בשם ההליסטי שהוצמד לו בידי הרומאים: יוספוס פלאביוס. בינתיים ברומא השתררה מלחמת אזרחים שבסיומה הוכרז אספסיאנוס לקיסר בקיץ שנת 69 לספירה. עכשיו התארגן הצבא הרומאי לסיים את המרד בפקוד טיטוס הבן של אספסיאנוס. בינתיים גם בארץ הצליח הצבא הרומי לכבוש עוד אזורים ולצמצם את השטח שעליו שלטו המורדים בירושלים ובסביבתה. קבוצות המורדים השונות גם המשיכו להלחם אחת נגד השנייה דבר שלא תרם להצלחת המרד. באביב שנת 70 לספירה נחת טיטוס בארץ עם צבא של 80 אלף איש ארבעה לגיונות וכוח עזר. הוא התקדם מהר ובחודש יולי שנת 70 לספירה הוא הקיף את ירושלים ושם עליה מצור. המצור ערך שלושה שבועות של מלחמה קשה ביותר. באמצע אוגוסט 70 לספירה תשעה באב לפי התאריך העברי כבשו הרומאים את ירושלים ובית המקדש וטיטוס החליט לשרוף את בית המקדש מתוך הבנה שזהו הסמל היהודי אותו צריך להכניע. חודש ימים אחרי שריפת המקדש עוד נלחמו אחרוני היהודים ברומאים. כל מי שנתפס במלחמה נהרג ומי שנתפס לא לוחם נלקח לשבי ונמכר לעבדות עשרות אלפי יהודים נהרגו במלחמה. בסוף ספטמבר שנת 70 לספירה הכריזה רומא שהמלחמה נגמרה ונפסק מצב המלחמה ועבר להיות מצב של שלטון צבאי.

¹² לדוגמה יוון, מקדוניה, קרתגו

תוצאות המרד הגדול בתחום הדמוגרפי והטריטוריאלי - חורבן ירושלים בשנת 70 לספירה

נפילת הגליל – תושבי הגליל לפני המרד היו חלוקים בדעתם. היו כאלה שתמכו וכאלו שהתנגדו. חלק מהערים נכנעו ללא קרב, אך רוב הערים התנגדו. לאחר שנה של קרבות נפל הגליל.

כיבוש ירושלים - העיר נכבשה לאחר חמישה חודשי מצור, יוסף בן מתתיהו כתב כי בירושלים היה הרס גדול וקשה לדמיון

חורבן בית המקדש - בית המקדש נשרף ונהרס לגמרי. כלי הקודש נלקחו לרומא

פגיעה דמוגרפית - מספר התושבים פחת באופן משמעותי. לפי היסטוריונים חיו בארץ בתקופה זו כשלושה מיליון יהודים וכחצי מיליון נכרים. לדול האוכלוסייה במלחמה זו היו הרוגים רבים, חלק מהתושבים נפל בשבי והיו שנמכרו לעבדות כפייה. החוקרים סבורים שכרבע מן האוכלוסייה היהודית נהרגה. למרות החורבן עדיין היהודים היו הרוב בתוך כלל תושבי א"י

פגיעה כלכלית - הארץ ניזוקה קשה וממדי ההרס לא היו שווים בכל המקומות. ערים שלא נכנעו לרומאים נכבשו ונהרסו. ערים שנכנעו לרומאים כמו טבריה ניצלו מחורבן. במהלך המלחמה נשרפו ונעקרו יישובים רבים ביהודה, החקלאות נפגעה והפעילות הכלכלית שותקה. לאחר המרד הרומאים הפקיעו אדמות מבעלות היהודים כפעולת ענישה. בנוסף, הטילו הרומאים מיסים כבדים על מנת לממן את הוצאות המלחמה. מי שלא עמדו בתשלום המיסים, רכושם הוחרם ולעיתים הם אף נמכרו לעבדות.

פגיעה דתית - הרומאים חייבו את היהודים לתת תמיכה במקדשים אליליים בכספים ששימשו לפנים לתרומה למקדש ה' ובכך הם פגעו קשות ברגשות היהודים והשפילה אותם. הייתה זו הפעם הראשונה בתולדות היהודים שיהודים נאלצו לשלם מס, משום היותם יהודים. המס פגע גם כלכלית ביהודים.

בתחום חברתי - החברה ביהודה עברה שינויים רבים בעקבות המרד והחורבן :

- ירידת מעמד הכהונה - מעמד הכהונה ירד מגדולתו. מעמד זה היה תלוי בבית המקדש - בתרומות ובמעשרות. במהלך המרד נהרגו רבים מבתי הכהונה הגדולה - מידיי הקנאים או הרומאים.
- אובדן האוטונומיה הדתית והמשפטית - הרומאים ביטלו אותה ולא הכירו בשום הנהגה יהודית.

לסיכום התחום החברתי : לעובדות אלה היו השלכות מרחיקות לכת : עם החורבן נעקרו ארבעה יסודות מחייה של האומה : הכהונה, הסנהדרין, ירושלים ובית המקדש.

כפר הנוער כנות – בי"ס תיכון התיישבותי הפנימייה ללימודי משטרה

עמותה בפקוח משרד החינוך והתרבות, המנהל לחינוך התיישבותי פנימייתי ועה"נ סמל מוסד 680066

פגיעה בתחום המדיני - שינוי במעמדה המדיני של יהודה, לאחר כישלון " המרד הגדול":

עד המרד הגדול יהודה נוהלה ע"י נציב. לאחר המרד הגדול, הורגש שינוי במדיניות הרומית ביחס לארץ- ישראל. לאחר המרד הגדול חל שינוי במדיניות וביחס של השלטון הרומי ביהודה, ליהודה נשלח נציב רומי בדרגה גבוהה יותר, והוא מקבל צבא רומאי שהיה מקצועי יותר (בעבר היה חייל עזר מקומי שעכשיו הוא בוטל)

תחום רוחני- חורבן בית המקדש שהיה מרכז רוחני ודתי לעם העמיד את היהדות בסכנת היעלמות.

כפר הנוער כנות - בי"ס תיכון התיישבותי הפנימייה ללימודי משטרה

עמותה בפקדון משרד החינוך והתרבות, המנהל לחינוך התיישבותי פנימייתי וע"נ סמל מוסד 680066

מטלה שנייה: המרד הגדול

א. הסיבות למרד הגדול והעמדות השונות בוויכוח על היציאה למלחמה ברומאים - ניתוח

מקור: נאום המלך אגריפס :

"ועוד עמים לאין מספר, אשר לבם מלא אהבת הדרור על כל גדותיו - התרפסו לפני הרומאים, ורק אתם לבד תחשבו כי לחרפה לכם לעבוד את האדונים, אשר נכנע כל העולם תחתיהם? ומה הצבא והנשק, אשר תבטחו עליהם במלחמה? ואי הצי האדיר, אשר תכבשו בו את הים מידי הרומאים? ואיה האוצרות, אשר יספקו את צורכיכם? הרומאים שולטים על כל עמי הארץ, איפה תבקשו לכם עוזרים במלחמתכם, האם בארצות לא נושבות? לא נשאר לכם רק לשים מחסכם בישועת אלוהים, אולם הן גם הוא מחזק את ידי הרומאים, כי בלעדי עזרת אלוהים לא היה לאל ידם להקים ממשלה אדירה כזאת... כל איש אשר יוצא למלחמה בוטח באחת משתי אלה: בעזרת האדם או בישועת אלוהים. ואם אבדה תקוותו לשתייהן יחד, אינו יוצא לקרב, רק בחפצו להסגיר את נפשו בידי אויביו. ומי מוחה בידכם להמית בידכם את טפכם ונשיכם ולהעלות על המוקד את עיר תפארתכם...? הנמצא בכם איש תמיד, אשר יאמין בנפשו כי הרומאים יילחמו בכם על פי חוזה (שתעשו איתם), ובהיות ידם על העליונה יטו לכם חסד ולא ישרפו את עיר הקודש כמעשיהם ביתר העמים, ואף לא יכריתו את כל זרעכם? והן גם הנותרים בכם לא ימצאו מפלט, כי יד הרומאים מושלת בכל ופחדם על פני כל. ולא עליכם לבד תביאו רעה רבה, כי גם על היהודים היושבים בכל עיר ומדינה. הלוא אין עם בעולם, אשר לא נדחו אליו פזורי אחיכם (אין עם בעולם שלא גלו אליו יהודים), ואם תקראו למלחמה, שחוט ישחטו אויבינו את כולם... וככלות אגריפס את הדברים האלה זלגו עיניו דמעות..."

חלקים מתוך ספר מלחמות היהודים ב', ט"ז, ד-ה של יוסף בן מתתיהו

- קרא את נאום אגריפס והסבר את כל הנימוקים נגד היציאה למרד הגדול.
- מי היה יוסף בן מתתיהו? האם הוא מקור ראשוני או משני, ומדוע.

ב. הסבר את המשבר שעמד בפני העם היהודי לאחר כישלון המרד הגדול בתחומים הבאים:

- בתחום הדתי
- בתחום הכלכלי
- בתחום הדמוגרפי
- בתחום החברתי

חלק ג' – מירושלים ליבנה/מעבר ליהדות רוחנית

תקנות ריב"ז וחכמי יבנה

על פ המסופר בגמרא, בעת שהחל המצור על ירושלים, נמלט מן העיר רבן יוחנן בן זכאי כשהוא חבוי בארון מתים. רבן יוחנן בן זכאי היה ממנהיגי הפרושים בירושלים ומצמרת הסנהדרין, ממחנה המתונים וממתנגדי המרד. על פי המסורת ניבא רבן יוחנן למפקד הלגיון אספסיאנוס כי הוא עתיד להיות לקיסר ובשכר זה הבטיח לו אספסיאנוס את כל מבוקשו. רבן יוחנן ביקש: "תן לי את יבנה וחכמיה, וששילתא (שושלת) ד(של)רבן גמליאל". כך נותר הגרעין לישות היהודית ביהודה אף לאחר חורבן הבית.

בין ייאוש לבנייה- מירושלים ליבנה

תוצאות המרד הגדול, חורבן בית המקדש השני, ההרס הדמוגרפי והשינויים בחברה גרמו למשבר עמוק בעם.

הסכנות שנסקפו לחברה היהודית בעקבות חורבן בית המקדש -

משבר דתי – מאחר ובית המקדש היה המקום היחיד בו ניתן לעבוד את האל, הייתה בחורבנו של המקדש סכנה לאובדן היהדות.

משבר בהנהגה – בעם ישראל הייתה תמיד הנהגה כפולה: פוליטית על ידי מלכים, ודתית על ידי כוהנים. עם היעלמותם של מלכי בית חשמונאי הפכו הכוהנים למנהיגים היחידים של העם. את מקור סמכותם שאבו הכוהנים מבית המקדש בו הם פעלו. אולם מרגע שהמקדש נחרב איבדו הכוהנים את מקור סמכותם ועם ישראל נותר בעצם ללא הנהגה.

משבר חברתי - אווירת ייאוש. האבדות הקשות בנפש וברכוש וחורבן הארץ, ובעיקר חורבן ירושלים ובית המקדש, גרמו להלם נוראי בקרב יהודי א"י ויהודי התפוצות. ייאוש, מבוכה, בלבול, מצוקה נפשית ופגיעה באמונה היו ביטויים למשבר הרוחני שפקד את העם אחרי החורבן. בקרב רבים מהיהודים עולם לא בית מקדש נתפס כעולם ללא משמעות שאין טעם לחיות בו. היו יהודים שעזבו את הארץ, ואפילו כאלה שהתאבדו.

משבר דמוגרפי –

מוות - המרד הגדול הביא למותם של אלפי יהודים. היישוב היהודי הידלדל מאוד: לפני החורבן חיו בא"י כשלושה מיליון יהודים וכחצי מיליון נוכרים. קיימת סברה, לפיה כרבע מן האוכלוסייה היהודית נספתה בין השנים 66 - 70 לספירה.

הגלייה - כ-100 אלף יהודים הוגלו לרומא ושם נמכרו לעבדות לאחר שהושפלו במצעד הניצחון של טיטוס. רבים מתו בקרבות גלדיאטורים או עבדו במכרות.

הרומאים שאפו לגבות תשלום מלא ובאופן מידי על כל ההוצאות הכספיות שהיו להם במימון הוצאות המלחמה והדרך לעשות זאת בזמן הקצר ביותר הייתה מכירה לעבדות: שבויי מלחמה,

אזרחים, משפחות שלמות נתפסו, נשלחו לנמלי ים (באשדוד, באשקלון ועוד), הועמסו על גבי אוניות ונשלחו לרחבי הפרובינקיות על מנת להימכר בשווקי עבדים לכל המרבה במחיר.

דרכי התמודדות עם המשברים - רבן יוחנן בן זכאי (המכונה ריב"ז) ורבן גמליאל (המכונה ר"ג), שני אישים מרכזיים בתקופת ההתרחשויות, הם ראו את ירושלים נחרבת והבינו את הסכנה שבהיעלמותה של היהדות. לדעתם

של מנהיגי יבנה, במיוחד ריב"ז ורבן גמליאל, הכיתתיות (פילוג העם לְכַתּוֹת) שאפיינה את היהדות בסוף תקופת המקדש' הולידה קשיים ובעיות שונות. חוסר הסובלנות לדעות שונות, לתפיסות עולם שונות, הביא למלחמות אחים איומה, שקרבה את החורבן. חכמי יבנה הבינו, כי העם היהודי אינו יכול להרשות לעצמו להמשיך בפירוד, בריבוי המחלוקות והקבוצות השונות. יש להתאחד סביב הנהגה אחת, דרכי פולחן אחידות, כמו גם לוח שנה אחד. לפיכך הם חיפשו דרך לשמור על הקיום והזהות של העם היהודי גם ללא קיומו של בית מקדש. תחילה הם התמקדו בבניית מרכז ביבנה במקום בירושלים החרבה ולאחר מכן ניגשו לעצב מחדש את היהדות: חיים יהודיים ללא מקדש ויצירת גורמים מלכדים חדשים. לשם כך הם תיקנו תקנות חדשות שמטרתן "זכר לחורבן", במקום מקדש הם יסדו את ה'מקדש מעט' שנקרא בימנו בית כנסת, הם קבעו נוסחי תפילות אחידים לכל הקהילות היהודיות באשר הן וקבעו את לימוד תורה כערך.

הבעיות המרכזיות איתן נאלצו ריב"ז ור"ג להתמודד:

- איך ממשיכים לקיים פולחן דתי בלי בית מקדש?
- איך מקיימים הלכות שהיו קשורות לבית המקדש?
- איך ממשיכים לקיים מסגרת חיים דתיים, חברתיים ולאומיים - איך ממלאים את החלל שנוצר בעם עם החורבן?

תקנות חז"ל - תקנה היא בעצם כלי המאפשר "לעקוף" את החוק המקראי, תוך שהיא הסתמכות על מצווה אחרת ובכך פותר בעיות חברתיות או בעיות שנוצרות עקב היעלמותו של המקדש מן המרחב הציבורי, לדוגמא קביעת תפילות במקום קרבנות.

שימור זכרון המקדש - ריב"ז ור"ג הבינו שעל מנת לאחד את העם בד בבד עם הסתגלות לחיים בלא מקדש, יש לשמר את זכר המקדש ובכך לתת לעם תקווה לעתיד.

הקמת הסנהדרין - על מנת לפתור את המשבר בהנהגת העם שנוצר עם היעלמותה של שכבת הכהנים, הוקם ביבנה **בית דין גדול** (הסנהדרין) שפעל כבית מדרש גדול. בית הדין ירש את סמכויות הסנהדרין מירושלים ושימש כגוף מחוקק ושיפוטי עליון של העם היהודי.

תשובה, תפילה וצדקה - בבית המקדש הקרבת הקורבנות במזבח הייתה חלק מרכזי בפולחן הדתי – בדרך כלל להודיה לאל או לכפרה על חטאים. משחרב בית המקדש אסור להקריב קורבנות. חכמי יבנה יצרו דרך חדשה שתחליף את הקרבת הקורבנות ושאינה תלויה בקיומו של

כפר הנוער כנות - בי"ס תיכון התיישבותי הפנימייה ללימודי חסות

עמותה בפקוח משרד החינוך והתרבות, המנהל לחינוך התיישבותי פנימייתי ונה"נ סמל מוסד 680066

בית המקדש - את הדרכים הללו אפשר לעשות בכל מקום ובכל זמן - תפילה, חזרה בתשובה, מעשי חסד ושמירה על המוסר.

תפילות כחלופה להקרבת הקורבנות והכפרות - עבודת האל בבית המקדש הייתה באמצעות קרבנות, למעשה כל המועדים והחגים נחגגו בבית המקדש בלבד. את הקרבנות ניתן היה לקיים אך ורק על גבי המזבחות בבית המקדש, אולם מרגע שבית המקדש חרב, נוצר קושי גדול לקיים את היהדות באין מזבח ובאין מקדש. לפיכך קבעו חכמי יבנה שלוש תפילות ביום (שחרית, מנחה ערבית) במקום קרבנות, הם קבעו נוסח אחיד לתפילת שמונה-עשרה ובעצם קבעו נוסח אחיד לכלל התפילות: בימי חול, בשבתות ובמועדים בציבור, בבתי הכנסת.

הקמת בתי כנסיות - חכמי יבנה חיזקו את מעמדם של בתי כנסת כבתי תפילה שיהיו מרכז קהילתי לעבודת הקודש ומקום פולחן דתי במקום מקדש ולכן הם כונו "מקדש מעט".

ברכת כהנים - למרות שהכהנים איבדו את מקור כוחם ואחריותם על הפולחן הדתי, קבע ריב"ז שבכל זאת תתקיים ברכת כהנים בבתי כנסת בזמן התפילה והכהנים יברכו את העם (כפי שהיה כשבית המקדש היה קיים).

נטילת ארבעת המינים בסכות - בזמן שבית המקדש היה קיים נהגו בחג הסוכות ליטול לולב במקדש שבעה ימים וברחבי הארץ יום אחד. כדי לשמר את זכר המקדש, החליט בן זכאי שניתן ליטול לולב בכל הארץ בכל שבעת ימי החג.

תקיעה בשופר - בזמן המקדש נהגו לתקוע בשופר בבית המקדש בלבד ולא ברחבי הארץ. הווי אומר שמי שרצה לשמוע תקיעת שופר, יכול היה לשמוע רק בבית במקדש בירושלים. רבן יוחנן בן זכאי תיקן כי יתקעו בשופר בכל מקום בארץ או בעולם בו יש בית דין.

לסיכום - במה תרמו התקנות החדשות לעיצוב מחדש של החיים היהודיים? חשוב

לאחר חורבן בית המקדש הייתה סכנה קיומית ממשית לחברה היהודית - לאומית ודתית. חכמי יבנה היו צריכים לתת מענה דחוף לצרכים של העם - גם הדתיים וגם היום יומיים. מבחינה דתית היה צורך למצוא חלופה לפולחן הדתי בבית המקדש שהתבסס בעיקר על הקרבת קורבנות. הם קבעו מסגרת חדשה לדת היהודית, לחיים יהודיים ולסדר ציבורי - הפעולות וההחלטות של חכמי יבנה השפיעו על ההיסטוריה של העם היהודי מאז ומשפיעים עלינו עד היום.

חשוב לזכור שהתקנות של חכמי יבנה תקפות עד ימינו והם אלה ששמרו על היהדות ועל אחדות העם היהודי לאורך ההיסטוריה

כפר הנוער כנות – בי"ס תיכון התיישבותי הפנימייה ללימודי משטרה

עמותה בפקוח משרד החינוך והתרבות, המנהל לחינוך התיישבותי פנימייתי ועה"נ סמל מוסד 680066

מטלה שלישית: מירושלים ליבנה

- א. מהו הקושי העיקרי ליהדות ללא קיומו של מקדש?
- ב. הסבר אילו סכנות נשקפות לעם היהודי לאחר חורבן בית המקדש?
- ג. הסבר באיזו דרך הצליח ריב"ז לשמור על היהדות – תאר את פעולותיו במרכז ביבנה.
- ד. הצג 3 תקנות שתיקן ריב"ז והסבר אלו פעולות שנעשו בבית המקדש באו להחליף תקנות אלה.

ה. קרא את קטע המקור שלפניך וענה על השאלה שאחריו

"תן לי את יבנה וחכמיה, ושושילתא (שושלת) ד(של)רבן גמליאל

תלמוד בבלי גיטין נו' א-ב

- הסבר על פי הקטע אילו מוסדות הקים ריב"ז, ואיך הם נועדו להתמודד עם המשברים בעקבות החורבן.
- הצג את התלמוד כמקור היסטורי, הסבר האם ניתן לראות בתלמוד כמקור ראשוני או משני ומדוע.

ו. שאלת על

- לנוכח תפקידו של בית המקדש ביהדות, הסיכון שנטלו הקנאים ביציאה למרד הגדול ברומאים ותוצאות המרד:
- כיצד לדעתך הייתה נראית היום היהדות אם בית המקדש לא היה נחרב? (בדגש על הדת והמסורת)
- מה לדעתך היה עולה בגורלו של העם היהודי ללא המרד הגדול וללא חורבן המקדש?